

Luboš Jurík

Poučenie. Z moci

Luboš Jurík

Poučenie z moci

Ľuboš Jurík

Poučenie. Z moci

Motto:

Pravda a lož zvíťazia. (Ne) známy autor

Klamstvo sa nastoľuje ako svetový poriadok. Franz Kafka

Politická lož sa nestane historickou pravdou. Winston Churchill

Text © Luboš Jurík
Photographs © archive of author
Design © Pavol Janoško, 2013
Slovak edition © Perfekt 2013

Kniha vyšla s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR.

Autor ďakuje za podporu Literárnemu fondu.

Kniha vyšla s finančnou podporou spoločnosti SWAN.

Poučenie z moci

Autor textu: Luboš Jurík

Fotografie: archív autora

Jazykové redaktorky: Katarína Trgová, Zuzana Vrabelová

Grafická úprava a zalomenie: Pavol Janoško, DTP Perfekt

Vydal Perfekt, a. s., Karpatská 7, 811 05 Bratislava,
ako svoju 642. publikáciu.

Rok vydania 2013

Prvé vydanie

Tlač: POLYGRAFICKÉ CENTRUM

www.polygrafcentrum.sk

ISBN 978-80-8046-608-4

www.perfekt.sk

NIEKOĽKO POZNÁMOK NAMIESTO ÚVODU

Dejiny sú občas komédia, zväčša však tragédia, v tom lepšom prípade tragikomédia. Dejiny Slovenskej republiky, tej po roku 1993, sú akousi zmesou nádejí, ilúzií, úspechov, trpkých sklamaní, takmer až depresívnych dezilúzií. Kombinácia rôznych politických a pragmatických zoskupení, strán, koalícií, záujmových skupín, privatizérov a podvodníkov bola charakteristická pre ponovembrový vývoj roku 1989 a stala sa normotvornou mierou pre život v tomto stredoeurópskom priestore a v tomto čase na prelome tisícročí. Možno sa len domýšľať, či to takto bolo aj v minulých desaťročiach, respektíve stáročiach: či kvas, hnus a bieda hodnôt boli typickými pre vývoj na území, ktorému sa prinajmenšom od čias Štúrových hovorí Slovensko. Možno sa len spýtať, či slovenský národ – alebo občania obývajúci geopolitický priestor Slovenska – boli vždy odolní cudzím vplyvom a verní kresťanským civilizačným hodnotám, alebo sa len pasívne a bezmocne prispôbovali hodnotám iných kultúr, iných záujmov, iných politicko-ekonomických zoskupení. Zdá sa, že aj tento problém možno zrelativizovať, že aj tu platí známa téza o uhle pohľadu. Ak by sme chceli byť optimisti a videli by sme národ slovenský z jeho lepšej stránky, bez obáv a pochybností by sme mohli konštatovať, že je to národ odbojný, nepoddajný, tvrdohlavo až sebazničujúco vyznávajúci vlastné záujmy, vyznávajúci princíp prežitia bez ohnutia chrbtovej kosti. Ak by sme chceli byť pesimisti či skeptici, zrejme by sme bez obáv a pochybností mohli konštatovať, že sme národ pohodlných alibistov, zbabelcov, tupcov, zradcov a oportunistov bez náznaku pevného postoja a morálky. Platí to – a dejiny to potvrdia – od čias Svätoplukových až po súčasnosť, ktorá sa bude posúvať a posúvať po ďalšie stáročia.

Hovorme však len o dejinách, ktoré ešte ani nie sú dejinami, pretože sa týkajú len obdobia po rozpade Česko-Slovenska a po vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Prvá časť tejto knihy (Pokušenie moci, rok vydania 2002) hovorí o rokoch 1992 až 1994, druhá časť presahuje roky 1994 do budúcnosti. Nič sa však nemení. V zložitých a turbulentných prvých rokoch samostatného štátu (1992 – 1998) sa dostali k moci inštitní politici a rôzni politickí gauneri. Po voľbách v septembri 1998 sice

nastal pozitívny čas premien, avšak po viacerých hrubých a hlúpych omyloch Dzurindovej vládnucej koalície sa dostala k moci (po predčasných voľbách v roku 2006) koalícia Smer-SD, HZDS a SNS, ktorá robila ešte hlúpejšie omyly a chovala sa oveľa arogantnejšie. Korupcia, klientelizmus a rozkrádanie dostali nebývalé rozmery. Ďalšie voľby opäť vyhrala strana Smer-SD, no nemala dostatok hlasov, aby zostavila vládu, a tak sa zopakovala situácia spred štyroch rokov: vládu zostavili pravicové strany – SDKÚ, KDH plus nové strany Most-Híd a Strana a Solidarita (SaS) na čele s premiérkou Ivetou Radičovou. Osud týchto pravicových strán, ktoré išli do vládnutia s veľkými ambíciami a očakávaniami, sa opäť zavŕšil predčasnými voľbami, pričom dôvodom bol nesúhlas SaS s eurovalom a s tým spojený pád vlády. Zrejme ešte nikde a nikdy v moderných dejinách ľudstva sa nestalo, aby vlastnú koaličnú vládu povalili členovia vlastných koaličných strán. Slovenská politika a politická „elita“ si stále ešte nevybrala daň za nezrelosť, neskúsenosť, neodolala pokušeniu moci a z vládnutia a ani z moci sa nepoučila.

Pri spätnom pohľade na vývoj od počiatku deväťdesiatych rokov sa do slovníka pozorného kronikára týchto čias natiska slovné spojenie: kríza politiky či kríza elít. Pravda, to by sme politikov museli považovať za elitu. Oponent by mohol namietat, že kríza je slovo príliš expresívne, v tejto súvislosti až emotívne, veď podobným, ba možno aj horším vývojom prechádzali prakticky všetky postkomunistické štáty, a nielen tie – krízovým etapám sa nevyhli ani vyspelejšie, staršie a staré demokracie. Potom by mohlo byť namieste slovné spojenie: kríza demokracie, ale v takomto prípade kríza znamená pohyb, zmenu, vývoj, kvalitatívne lepší výstup z chaosu. Lenže kríza politiky v slovenských podmienkach má iné atribúty: nesmeruje k odstráneniu chýb a omylov, lež k ich navršovaniu, hromadeniu, dokonca násobeniu. Vzťahy medzi koaličnými a opozičnými politikmi, medzi stúpenkami rozdielnych politických prúdov, strán, smerov, hnutí a zoskupení, boli od prvých dní samostatnej slovenskej politiky napäté, nevraživé, zlé, až nepriateľské, bez možnosti dohody, konsenzu, bez vízie spoločného záujmu a spoločnej veci. Vzťahy prerastali do otvorenej zloby, arogancie, neúcty, klesali až kdesi do suterénu slušnosti a elementárnej ľudskej výchovy. Od Mečiara a Slotu až k Ficovi bola slovenská verejnosť konfrontovaná dosť hrubým slovníkom, nadutosťou, nedostatkom pokory a sebareflexie. Akoby si politici neuvedomovali, že už od čias poznatkov a výskumov Sigmunda Freuda sa vzory správania prenášajú do spoločenského vedomia (a pod-

vedomia), že ich výroky, postoje a chovanie spoločnosť podvedome napodobňuje a sa mu prispôsobuje. Celá spoločnosť akoby nasiakla neúctou k hodnotám, stala sa arogantnou – od správania sa v medziludských vzťahoch k rastu kriminality, neetickému podnikaniu až ku katastrofálnemu stavu v cestnej premávke – a že za tento stav sú vo veľkej miere zodpovední politici, takzvaní reprezentanti národa, ľudia, ktorí dostali hlasy voličov a v mene svojich voličov ich demoralizujú. Bola v tom úbohosť časti národa, ktorý sa klania a modlí k tým, čo ho okradli, servilnosť obete, ktorá ďakuje svojmu katovi. (Ešte aj hovorcovia týchto politikov – pravda, až na zriedkavé výnimky – si osvojili arogantné maniere svojho šéfstva a chovali sa spôsobom, akoby ich všetci obťažovali a mali by im byť vďační, keď sa im uráči informovať médiá, dokonca preberali na seba právo neomylných glosátorov a komentátorov.)

Vždy spoľahlivá autorita českej a slovenskej demokracie, prezident Tomáš G. Masaryk v rozhovore so spisovateľom Karlom Čapkom poznamenal:

„Žádná obecná pravda není východisko; ale dívám-li se na náš politický život, na jeho potřeby, nedostatky, nesoulady a polopravdy, zdá se mi, že tu čeká víc než dost konkrétních východísk na rozumné a trpezlivé lidi, kteří dovedou spojit kritiku se skutečnou a věcnou činností; na lidi, kteří dovedou samostatně myslet a přitom ukázněně jednat. Inteligence, vzdělanost není politické privilegium; ale může to být mocný politický prostředek. Stručně řečeno, inteligence bude mít tolik politické váhy, kolik bude mít politického rozumu.“

Od vzniku samostatnej Slovenskej republiky prešla celá spoločnosť, jej štruktúra a právny systém zásadnými, priam epochálnymi zmenami, pričom tieto zmeny prebehli – z historického hľadiska – pokojne, bez násilia, civilizovane a kultivovane. Nestrieľalo sa, netiekla krv, emócie vždy ustúpili racionálnym spôsobom správania. Spoločnosť dosiahla výrazné hospodárske úspechy, sociálna situácia sa viditeľne zlepšila – aj keď v mnohých regiónoch pretrvávali značné sociálne rozdiely. Všetko sa zmenilo a je dobre, že sa tak stalo. Napriek tomu bol celý spoločenský organizmus takmer od prvých hodín demokracie (resp. nástupu demokracie) infiltrovaný akýmsi zákerným bacilom netolerancie, arogantnosti, chamtivosti, neúcty a deštrukcie. Takéto konštatovanie je možno príliš pesimistické, ale bolo zjavné, že duch slobody uvoľnil v národe skôr tie zlé vlastnosti: na povrch sa vynorili temné črty ľudí, hrabivosť, podvody, kriminalita, arogantnosť, politická nezrelosť a neúcta.

Ani nástup inej (nie novej) politickej garnitúry po voľbách v roku 2006, keď sa k moci dostal Robert Fico a jeho sociálnodemokratická strana Smer, nepriniesol zmenu v politickej kultúre, tolerancii a úcte k politickým protivníkom a občanom všeobecne. Skôr naopak. Hoci mal tento politik vysokú podporu časti voličov, svojím chovaním opäť polarizoval spoločnosť, hoci po prvom roku vládnutia vyhlásil, že atmosféra v spoločnosti nebola nikdy taká pokojná a tolerantná ako v tomto období. Nebola to pravda. Atmosféra bola mimoriadne napätá, pod zdanlivo pokojnou hladinou demokratickej republiky sa odohrával zásadný zápas o charakter spoločnosti. Smer a jeho účeloví koaliční partneri sa chystali demontovať principiálne demokratické vymoženosti a odvolávali sa pritom na falošný princíp solidárnosti. Chovanie Roberta Fica, jeho vyhlásenia a skutky, jeho správanie sa na verejnosti a vzťah k médiám v istom období by si zaslúžili odbornú psychoanalýzu, ako to bolo pred niekoľkými rokmi v prípade Vladimíra Mečiara. Stačí zacitovať iba jedno vyhlásenie Roberta Fica a vskutku sa treba zamyslieť na úrovni jeho sebareflexie a objektivity: „Médiá vstúpili priamo do politickej arény ako účastníci politickej konfrontácie a súťaže, a stali sa otvorenou politickou opozíciou proti tejto vláde. Je to jav v Európe absolútne nevidaný.“ (4. augusta 2007) Jav v Európe „nevidaný“ len potvrdzuje nezmyselnosť takého výroku a neznalosť poslania žurnalistiky v demokratickej spoločnosti ako prejavu slobody, odrazu verejnej mienky a kontroly moci.

Politológ Miroslav Kusý okamžite zareagoval a presne pomenoval Ficov duševný stav: „Je to paranoja a chorobný postoj, keď sa médiá obviňujú z toho, že informujú verejnosť o niečom, čo sa stalo. Namiesto toho, aby sa premiér obrátil na príčinu a zdroj kritiky, tak sa obracia proti samotným kritikom.“

Problém tohto politika je v tom, že on sa nehral na revolucionára, on ním skutočne bol: lenže zmýlil si priestor, čas a cieľ. A čo je horšie, stiahol so sebou a za sebou večne nezrelých, večne nespokojných a večne naivných voličov, ktorí mu pomohli k moci a ktorí svojou mentálnou výbavou nemôžu patriť a ani nepatria k spoločenskej elite. Táto realita môže byť základom nekončiacej sa diskusie o zmysle demokracie, o jej pôsobení, o volebnom systéme a o voľbách vôbec, o vládoch, ktoré vziđu z vôle voličov, ktorí prakticky nemajú potuchy o tom, čo je to politika, čo je to rozdeľovať dane občanov, čo je to vládnuť, čo je to okrádať voličov v mene voličov. Alebo, ak by sme mohli použiť parafrázu jed-

ného výroku: „Na demokracii je najzákernejšie to, že sa bráni ústami svojich obetí.“

A ešte jeden citát, tentoraz z úst českého kardinála Miloslava Vlka, ktorý vyslovil v pohnutý deň 10. novembra 2007, keď sa českí neonacisti provokatívne pokúsili prejsť pražskou židovskou štvrťou v Josefově (pri príležitosti výročia tzv. krištáľovej noci pred viac ako polstoročím v Hitlerovom Nemecku): „Demokracia, ktorá nie je schopná obhajovať účinné princípy, na ktorých stojí, je odsúdená k zániku.“ Táto axióma sa nevzťahovala iba na pražské udalosti, ale aj na ponovembrový vývoj na Slovensku, najmä na obdobia vlád V. Mečiara a prvej vlády R. Fica.

Pravdou je tiež, že aj R. Fico tak ako každý politik prechádza vývojom, mení sa, dozrieva. Treba povedať, že po skúsenostiach s médiami, po tvrdých slovných súbojoch s oponentmi sa podstatne zmenil: zväčnel, väčšmi zvažoval slová, bol ochotný načúvať, bol ústretový a naučil sa, že aj kompromis patrí do politického života.

Po zverejnení záznamov odpočúvania SIS v konšpiračnom byte finančnej spoločnosti PENTA s názvom Gorila (aj keď sa formálne nepotvrdila ich autentickosť, je ich pravdivosť – ako sa zvykne hovoriť – na hranici pravdepodobnosti hraničiacej s istotou) už ani len v teoretickej rovine nemožno hovoriť o právnom štáte a demokratickej spoločnosti. Tieto záznamy vznikali v rokoch 2005 až 2007 (zverejnené boli v decembri 2011) a sú priam hrôzostrašným obrazom našej spoločnosti a dôkazom toho, že vari jediným reálnym cieľom politikov je ísť do politiky len a kvôli tomu, aby si z nej, teda z politiky, vlády, parlamentu, urobili prostriedok svojho obohacovania.

Absurditu tejto kauzy ešte zdupľovalo rozhodnutie Okresného súdu Bratislava I., keď sudca, istý Branislav Král (mimochodom, bol to ten istý sudca, ktorý rozhodol, že prezident Michal Kováč sa má ospravedlniť Ivanovi Lexovi za výroky v prípade únosu jeho syna Michala Kováča do Rakúska – teda obeť sa má ospravedlniť vinníkovi), vydal na požiadanie spolujadateľa firmy PENTA Jaroslava Haščáka príkaz, že kniha investigatívneho novinára Toma Nicholsona o Gorile sa nesmie vydať! Takéto nehorázne rozhodnutie bolo naposledy možné niekedy v 50. rokoch minulého storočia, keď sa konali politické procesy a vykonávali justičné vraždy. Ale aj to je symptomatický obraz stavu slovenskej spoločnosti a osobitne slovenskej justície – vrátane všetkých jej stupňov, od okresných súdov až po Ústavný súd – teda obraz deformácie a takmer úplného zlyhania.

Tlak však vytvára protitlak: dôkazom toho sú protesty, demonštrácie, občianske nepokoje v studených januárových a februárových dňoch roku 2012, aké Slovensko nezažilo od novembra 1989. Rozčarovanie, dezilúzie a frustrácia sa premenila na masový odpor – bolo to veľmi smutné vysvedčenie pre ponovembrový vývoj.

Na druhej strane si treba pripomenúť, že výskumy verejnej mienky v priebehu roku 2007, teda rok po voľbách, opakovane zaznamenávali viac ako 40-percentnú podporu strane Smer-SD, opakovane na piedestál najdôveryhodnejších politikov vynášali Fica, Slotu, resp. Mečiara. Nad tým sa treba vážne zamyslieť, pretože to už nie je posolstvo o politikoch, ale o Slovensku a jeho občanoch. Ak viac ako 40 percent populácie dlhodobo dôverovalo týmto stranám a týmto ľuďom – pričom je nad slnko jasnejšie, že to bola prevažne politika klamstva a že to boli politici intelektuálneho suterénu – tak treba pripustiť, že takmer polovičke slovenských občanov vyhovovalo klamstvo a intelektuálny suterén a že sa s ním stotožňovali. Totiž, že oni sami sú klamári a primitívi.

Treba nájsť odvahu to povedať a zachovať ako odkaz. Hoci... na takéto odkazy sa neoplatí spoliehať. Vo všeobecnosti totiž akceptujeme falošnú predstavu, že nastupujúce generácie budú iné, lepšie, poučené, vyzreté, múdrejšie, že mladá generácia sa vyvaruje omylov otcov, že musí ubehnúť niekoľko rokov, musia sa vystriedať generácie a všetko bude inak. Je to nezmysel. Aj v každej novej generácii sú totiž diferencované vrstvy inteligentných, tolerantných, demokratických ľudí, ako aj hlupákov, primitívov, agresívnych a netolerantných politikov, neofašistov, mafiánov a novodobých inkvizítorov. Je to nekonečný príbeh generácií, je to nikdy nekončiacia sága omylov, obetí, vojen, smútku, strachu, pomalého pokroku, egoizmu a teroru. Ako žiť v takomto prostredí? Ako sa v súčasnom svete brániť diktatúre demokracie?

Treba tiež pripomínať, že cesta do Európskej únie nebola pre vtedajšiu generáciu slovenských politikov ľahká. Keď hovorím „pre slovenských politikov“, tak mám na mysli – pre občanov Slovenskej republiky, ktorých títo politici reprezentovali. Je akosi v ľudskej prirodzenosti a povahe rýchlo zabúdať, pohodlne sa zbavovať minulosti, nevšimáť si dejinné súvislosti. Ale spoločenská atmosféra do roku 1989 bola ťaživá, nedemokratická, politika jedinej vládnucej strany, Komunistickej strany Československa, zakazovala ľuďom slobodne cestovať, vyjadrovať sa, podnikať, zhromažďovať sa, prejavovať svoje náboženské a politické presvedčenie. Aj keď treba objektívne akceptovať niektoré sociálne

a hospodárske aktíva vtedajšieho socialistického režimu, tento čas je, chvalabohu, nenávratnou históriou. Lenže spochybňovať demokratický vývoj Slovenska – ktorý je neodmysliteľne a absolútne spojený s Európskou úniou – je politickým hazardom. Spochybňovať úlohy EÚ a NATO (aj keď právom môžeme mať výhrady k niektorým rozhodnutiam a činom týchto zoskupení) je spochybňovaním prislušnosti Slovenska k Európe, je anachronizmom, je priam trestuhodným činom proti vôli väčšiny občanov Slovenska.

Rád by som tiež poznamenal, že hoci sa v tejto knihe hovorí o období rokov 1994 až 2012, nie je to svedectvo o predsedovi NR SR, nie je to svedectvo o prezidentovi SR ani o občanovi Ivanovi Gašparovičovi, tak ako to nie je záznam skutkov, omylov, chýb či úspechov politikov a občanov Vladimíra Mečiara, Mikuláša Dzurindu alebo Roberta Fica (a iných). Je to kronika turbulentného a protirečivého vývoja celej slovenskej spoločnosti – nielen tej politickej – na pozadí historických európskych a celosvetových procesov. Zjednodušené videnie týchto procesov by bolo fatálnym omylom rovnako, ako by bolo omylom zjednodušene vidieť politické osobnosti, ktorých osud, náhoda či cieľavedomé úsilie vyniesli na čelo štátu. Títo ľudia čelili rôznym výzvam, impulzom, spoločenským a ekonomickým pohybom, dostávali sa do rozporu s vlastnými víziami, názormi, potrebami a pragmatickým riešením či záujmovými skupinami. Boli pod tlakom domácich i zahraničných skupín. Neraz som pri rôznych príležitostiach počúval (alebo čítal), aký bol a aký je I. Gašparovič, predseda NR SR, aký je politik a prezident SR, aká je to priemerná osobnosť a že je len ďalším z rodu tých, ktorých označujeme ako menšie zlo. Súdnym čitateľ zaiste uzná, že som sa vo svojich dvoch knihách (Pokušenie moci a Poučenie z moci) nijako nesažal šetriť predsedu NR SR ani prezidenta SR, no odmietam paušálne znehodnocovanie jeho politickej dráhy. Pre Slovenskú republiku urobil v rámci svojich možností pomerne dosť a to mu nemožno uprieť.

Povzbudením na písanie druhého dielu boli pre mňa aj pozitívne hodnotenia viacerých politológov, novinárov, politikov a iných čitateľov. Svojrázny spisovateľ, historik a politológ-amatér Vladimír Pavlík, okrem iného signatár Charty 77, ktorý je úzkemu okruhu čitateľov známy ako nekompromisný kritik vysokej politiky, napísal o Pokušení moci tieto riadky: „Dostal som mimoriadne zaujímavú knižku. Volá sa Pokušenie moci a napísal ju novinár a spisovateľ Ľuboš Jurík. Bola vydaná v roku 2002, je to vlastne I. diel, kde je zmapované obdobie slovenskej po-

litiky z rokov 1992 – 1994. Pripravuje sa aj II. diel z rokov 1995 – 1997. Luboš Jurík pracoval v rokoch 1992 – 1997 ako hovorca predsedu Národnej rady SR Ivana Gašparoviča. Možno povedať, že z titulu svojej funkcie bol priamo v centre politického diania. Jeho svedectvo v tejto knižke treba považovať nielen za autentické, ale aj pravdivé a hodnoverné. A treba povedať ešte niečo, čo sa nedá povedať o väčšine slovenských spisovateľov a novinárov. V tejto knihe Luboš Jurík nielen ukázal, ale aj dokázal, aký veľký kus samotného Krista je v ňom samotnom. Sú tu pasáže, priamo biblické pasáže, ktoré ho prezentujú, pokiaľ sa mám odvolať na Bibliu – som ten, ktorý chce písaným slovom vyjaviť pravdu, ktorú doteraz nikto nemal odvahu vyjaviť.“

Vladimír Pavlík pripravil aj prezentáciu knihy Pokušenie moci v prestížnom českom mesačníku Svědomí: „Čitateľom tohto periodika by som rád priblížil niektoré pasáže zo 476-stránkovej knihy od slovenského spisovateľa Luboša Juríka, kde bez príkras opisuje realitu vysokej slovenskej politiky, keď od júna 1992 až do marca 1997 pôsobil ako hovorca predsedu Národnej rady SR Ivana Gašparoviča a bol priamym svedkom tých najzávažnejších politických a ekonomických rozhodnutí. Pokiaľ sa niekomu bude protiviť moje konštatovanie, že 95 percent politikov nemá právo ani na dôstojnú smrť, tak po prečítaní týchto pasáží by ma mal prestať odsudzovať...“

Zdôrazniť a opakovane podčiarknuť musím jednu podstatnú a dôležitú skutočnosť: táto kniha nie je historickou prácou, nie je výsledkom zbierania a triedenia dokumentov, nie je ani exaktnou literatúrou faktu. Sú to prevažne komentované poznámky udalostí, ktorých som bol priamym svedkom. Musím byť poctivý k čitateľom i k sebe: pripúšťam, že som sa v jednotlivostiach mohol mýliť, že som si nepoznačil správne meno niektorého politika, že som nie celkom presne interpretoval obsah rokovaní, že som podľahol emóciám – čo nie je ten najlepší prístup – a subjektívnemu hodnoteniu. Často som sa riadil intuíciou a aj keď som s odstupom času chcel intuíciu nahradiť akýmsi racionálnym zhodnocovaním, neraz aj morálnym a politickým relativizmom, predsa len som zostal verný intuícii. Hoci – uznávam – aj tá môže byť zavádzajúca, aj tá môže zlyhať. Preto sú možno hodnotenia v tejto knižke prísnejšie, ako si zasluhujú.

Nech si čitateľ týchto riadkov nemyslí, že ponúkam riešenia, že poznám pravdu zo zákulisia veľkej politiky. Neponúkam, nepoznám. To nie je mojou úlohou, na to nemám schopnosti ani predpoklady. Ani

moc. Som len kronikárom a glosátorom udalostí, ktorých som bol svedkom. Ako vravím - a opätovne to budem pripomínať - môžem sa mylíť, môžem mať nesprávne informácie či skresľujúce úsudky. Ale to je riziko, s ktorým musí každý autor počítať.

Nikdy som však nebol stúpencom plochého videnia, čierno-bieleho hodnotenia. Vzťahuje sa to aj na hodnotenie predsedu NR SR I. Gašparoviča, predsedov vlád, poslancov, ministrov, politikov, novinárov. Bolo by veľmi lacným gestom týchto ľudí paušálne odsudzovať a pritom nevidieť aj to pozitívne, čo do politiky a verejného života priniesli.

1. KAPITOLA

Prečo Ivan Gašparovič vystúpil z Hnutia za demokratické Slovensko? • Aké je poučenie z moci? Žiadne! • Americký prezident Bill Clinton v Prahe roku 1994 a George Bush jr. na pražskom summite NATO v roku 2002 • Gerhard Schröder obhajuje záujmy Volkswagenu • Parlament začiatkom roku 1995: príliš veľa nenávisť, ľudskej tuposti a neokrôchanosti • Schvaľovanie Programového vyhlásenia vlády v NR SR

„Bola to fraška,“ takto komentoval člen Hnutia za demokratické Slovensko, bývalý predseda Národnej rady Slovenskej republiky a potom prezident SR Ivan Gašparovič priebeh snemu HZDS v máji roku 2002, po ktorom sa rozhodol z Hnutia vystúpiť a pred septembrovými voľbami 2002 založiť vlastnú politickú stranu Hnutie za demokraciu.

Vskutku, bola to fraška, ktorá poznamenala vývoj Slovenska od roku 1992 až po rok 2002, teda celých desať hektických, bolestných, protirečivých a turbulentných rokov, desať rokov v individuálnych ľudských osudoch, desať rokov v spoločenskom organizme, v živote občanov Slovenskej republiky. Nemám teraz na mysli len priebeh spomenutého snemu HZDS v Nitre (hoci aj to bola, nepochybne, fraška), ale celé účinkovanie politických voluntaristov a privatizérov, ktorí sa zmocnili Slovenska, aby si z neho urobili politický záhumienok, aby takmer zlikvidovali bankový systém a hospodárstvo, rozumili morálne hodnoty, skriminalizovali spoločnosť a dostali Slovensko do medzinárodnej izolácie. Ešte aj po voľbách v roku 1998, keď vznikla širokospektrálna koalícia pravo-ľavých strán, sa negatívny vplyv Hnutia za demokratické Slovensko a Slovenskej národnej strany prejavoval v parlamente, v spoločenskom vedomí, v neustálych konfliktoch medzi opozíciou a koalíciou, v činoch vlády, ktorá sa musela vyrovnávať s dedičstvom predošlého obdobia a sama pritom vyprodukovala viacero takmer fatálnych omylov.

Dôvodov, pre ktoré Ivan Gašparovič spolu s viacerými politikmi vystúpil z HZDS, bolo viacero; ten hlavný a podstatný bol však ten, že Vladimír Mečiar ho nenominoval na kandidátsku listinu do parlamentných volieb. Na nitrianskom sneme sa chystali zásadné prejavy nespo-

kojencov s politikou Hnutia a osobitne s politikou Vladimíra Mečiara; je jasné, že medzi najnespokojnejších patrila dovedy lojálny spolupracovník Ivan Gašparovič. Bolo to logické: Gašparovič si uvedomoval, že Mečiarova hviezda vybledla, že stráca príťažlivosť a je neúnosná pre ďalšiu existenciu Hnutia; najmä však, že významné finančné a ekonomické kruhy, ktoré vďaka Mečiarovi získali vplyv a majetky, sa na Mečiara viac nemôžu spoliehať: bol príliš zdiskreditovaný. Bolo potrebné urobiť vnútrostranícky puč: minimálne bolo treba na sneme upozorniť na neudržateľnosť mečiarovskej línie a snažiť sa demokratizovať „demokratické“ Hnutie. Vladimír Mečiar sa však dozvedel, že I. Gašparovič sa chystá vystúpiť s kritikou jeho línie a improvizovane ho predbehol: oznámil, že I. Gašparoviča a niekoľkých ďalších nespokojencov nehodlá kandidovať do volieb.

Nepodliehajme však špekuláciám, ktoré sa vynorili po pamätnom nitrianskom sneme: vtedy sa hovorilo, že Gašparovič sa dohodol s Mečiarom a že rozštiepenie Hnutia je len trik, ktorý má zamiešať predvolebné karty. Hovorilo sa tiež o tom, že po voľbách sa tieto rozhádané frakcie Hnutia spoja a spolu so Smerom Roberta Fica (prípadne s komunistami či dokonca s Ruskovou Alianciou nového občana) utvoria vládu s podporou parlamentnej väčšiny. Konštrukcia to nebola nepredstaviteľná, mala však úskalia: Robert Fico viackrát vyhlásil, že do koalície s Mečiarom nepôjde, Aliancia nového občana sa vyprofilovala ako pravicová strana a zdanlivo bez politiky kompromisov a roztržka Gašparoviča s Mečiarom bola vskutku vážna, úprimná a hlboká, nebola vopred dohodnutá, nebola vypočítaná na povolebný efekt. Rozchod Gašparoviča s Mečiarom bol definitívny a neodvolateľný: skončilo sa jedno obdobie v krátkych dejinách mladej Slovenskej republiky.

Rozkol v Hnutí mal vážne dôsledky najmä na Mečiarovu pozíciu v politickom živote Slovenska; ukázalo sa, že čoraz viac politikov a sympatizantov Hnutia nesúhlasí s jeho činnosťou a jeho metódami. Cítili sa ohrození. Vedeli tiež, že globálny trend – predovšetkým v Európe, ale aj pokiaľ ide o aktivity v rámci NATO – smeruje k integrácii do týchto štruktúr bez Mečiara, a tak sa snažili prispôbiť novým vetrom: vetrom euroatlantickým. Preto privítali možnosť, že síce zostanú verní Hnutiu, bude to však Hnutie iné – bez Mečiara. A na čelo tohto zrenovovaného Hnutia sa postaví jeho korunný princ Ivan Gašparovič.

(Iba niekoľko dní po komunálnych voľbách v roku 2002 – už 14. decembra 2002 – vystúpil s ostrou kritikou metód riadenia HZDS, a tým

prakticky proti Vladimírovi Mečiarovi, aj ďalší kľúčový politik hnutia Vojtech Tkáč. Otvorene povedal, že v Hnutí je chaos, o demokracii vraj nemožno vôbec hovoriť, o všetkom rozhoduje jeden muž a ostatní len trpne a trápne pritakávajú. V tomto prípade bola však situácia zložitejšia, pretože Vojtech Tkáč bol členom parlamentu a za ním stálo niekoľko poslancov HZDS, ktorí odchodom z Hnutia oslabili poslanecký klub HZDS. Na tlačovej besede deň pred Vianocami 23. decembra 2002 Vojtech Tkáč okrem iného povedal: „V rámci HZDS došlo k niektorým skutočnostiam, ktoré vyvolali a podnietili masový prejav odporu voči štýlu práce a riadenia či neriadenia, financovania či nefinancovania HZDS... Chceme urobiť všetko pre to, aby sa urobila sebareflexia aj za roky minulosti. Treba zaujať jasné postoje a označiť aj zodpovednosť tejto histórie HZDS.“ Inými slovami, Vojtech Tkáč mal už vtedy v úmysle dištancovať sa od mečiarovského štýlu vedenia strany a najmä sa dištancovať od „minulosti“ HZDS. To isté by sa dalo povedať aj o revolte ďalších členov HZDS Viliama Vetešku a Tibora Mikuša v roku 2007, ktoré však boli rovnako neúspešné.)

Prvé predvolebné výskumy rôznych agentúr boli pre Gašparovičove Hnutie za demokraciu (HZD) mimoriadne optimistické a povzbudivé. Volebné percentá sa vyšplhali až na deväť percent a zdalo sa, že Hnutie za demokraciu bude prinajmenšom parlamentnou stranou, ba dokonca malo kľúčovú úlohu pri zostavovaní novej vlády. Na tlačovej konferencii 3. septembra 2002 Ivan Gašparovič veľmi realisticky konštatoval, že predvolebné referencie môžu byť celkom iné ako volebné výsledky a že je predčasné hovoriť o novej vláde. Ako sa ukázalo, jeho varovné slová sa naplnili: Hnutie sa demokraciu získalo v septembrových voľbách 2002 len čosi cez tri percentá a do Národnej rady SR sa nedostalo. Bolo po ilúziách.

Aj keď sa Gašparovič a jeho ľudia nedostali do parlamentu, nechtiac zohrali historickú úlohu: upozornili na to, že v HZDS je vnútorná kríza, že V. Mečiar prestal byť nekritizovateľným a nenahraditeľným predsedom Hnutia a čo je najdôležitejšie, že mečiarizmus ako forma či metóda politickej kultúry je prekonaná a že Slovensko sa na svojej strastiplnej historickej ceste posunulo o závažný krok ďalej. To však platilo len do volieb prezidenta SR v apríli 2004.

Pred prezidentskými voľbami v marci 2004 bol Ivan Gašparovič (keď kandidoval na post prezidenta Slovenskej republiky) ešte kritickejší. Na otázku: „Vaším protikandidátom je aj predseda HZDS-LS Vla-

dimír Mečiar. Neobávate sa jeho kandidatúry?“ odpovedal: „Poviem vám to takto, kandidatúru pána Mečiara chápem, a to najmä ľudsky. Jemu ako pravicovému politikovi už ani tak nejde o politiku, ako skôr o jeho osobné záujmy, a preto sa nečudujem, že svojou kandidatúrou rozšíril rady prokoaličných kandidátov na post prezidenta. Verejne je známe, že jeho kandidatúra už nie je o Oplí Korzička, ale o Penzióne Elektra a o všetkom, čo s tým súvisí.“ (Vaša voľba, č. 2/2004) Inými slovami, post prezidenta mal V. Mečiarovi legitimizovať jeho privatizované majetky a dať definitívnu bodku za jeho kriminálnymi deliktmi.

Ešte prikrejšie sa I. Gašparovič na adresu svojho bývalého stranického šéfa vyjadril po odchode z HZDS: „Vladimír Mečiar nemá rád názor druhého, vždy si urobí po svojom. Nedôveruje ľuďom a z toho vyplývajú zlé rozhodnutia. V HZDS už nikto nikomu neverí.“ Napriek tomu si po prvom kole prezidentských volieb priamo pred kamerami títo dvaja zarytí rivali farizejsky podávali ruky.

Voľby prezidenta SR v apríli 2004 priniesli pozoruhodné výsledky: hoci favoritom číslo jeden bol dlhodobo kandidát SDKÚ, minister zahraničných vecí Eduard Kukan, do druhého kola sa napokon dostali Vladimír Mečiar a Ivan Gašparovič – E. Kukan skončil tretí, vtedajší prezident R. Schuster štvrtý. Pre slovenskú politickú elitu – opozíciu či koalíciu – to bol svojim spôsobom šok, ako to bol šok a zdesenie aj pre zahraničie. Všeobecne sa totiž očakávalo, že do druhého kola postúpi V. Mečiar a E. Kukan a volič si v druhom kole – ako to už bývalo na Slovensku zvykom – vyberie menšie zlo, totiž E. Kukana. Lenže nepoučiteľnosť politických elít (v tomto prípade koaličných strán SDKÚ, KDH, ANO a SMK) je bezbrehá, priam nekonečná ako vesmír. Namiesto toho, aby sa koaličné strany dohodli na jednom kandidátovi, postavili svojho: KDH Františka Mikloška, ANO Ľuba Romana, SMK sa nepostavila za nikoho a občiansky kandidát Martin Bútora, bývalý veľvyslanec v USA, kandidoval, takpovediac, individuálne. Aliancia nového občana sa síce prezieravo vzdala kandidatúry – Ľubo Roman odstúpil – no F. Mikloško a M. Bútora vytrvalo kandidovali ďalej. Títo dvaja odčerpali hlasy E. Kukanovi, títo dvaja sú zodpovední nielen za prehru ako-tak prijateľného kandidáta na funkciu prezidenta, ale títo dvaja – a ich voliči – vystavili Slovenskú republiku tesne pred vstupom do EÚ a krátko po vstupe do NATO veľkému riziku. Rovnakú mieru viny na tomto trápnom fiasku vládnej koalície mal aj prezident SR Rudolf Schuster a predseda vlády SR Mikuláš Dzurinda. R. Schuster preto, že

neodhadol svoje šance a napriek jasným signálom o predpokladanom neúspechu kandidoval, tiež preto, že voľby prezidenta spojil s referendom o predčasných voľbách. M. Dzurinda preto, že svojim sebaistým a chvíľami aj arogantným spôsobom odmietol komunikáciu s koalíčnými partnermi a nedohodol sa s nimi na podpore jedného kandidáta. Veľký podiel viny malo aj KDH, ktoré nominovalo F. Mikloška len preto, že im vadila Kukanova komunistická minulosť a SMK, pretože alibisticky mlčala, vyčkávala, nepodporila Kukana preto, že údajne zlyhal v slovensko-maďarských rokovaníach. Prečo kandidoval M. Bútora, to vie len on sám a prečo ho podporovali „slušní“ voliči, to je otázka ich svedomia a politickej naivity. V tejto politickej šachovej partii sa rozumne zachovala iba Aliancia nového občana, ktorej kandidát Lubo Roman sa svojej kandidatúry vzdal v prospech E. Kukana. Suma sumárum: voľby prezidenta SR boli ukázkou nepoučiteľnosti moci a je jedno, či opozičnej, alebo koalíčnej. Ani opozícia nemala radosť z takýchto výsledkov pretože strana Smer sa chytila do vlastnej pasce: ich kandidát I. Gašparovič sa síce stal prezidentom, no Smer neuspel v referende, ktoré spolu s odbormi inicioval (referendum o predčasných voľbách bolo pre nízku účasť voličov neplatné). Suma sumárum po druhé: voľby prezidenta boli ukázkou nezodpovednosti a naivity politických elít, pretože vystavili Slovenskú republiku riziku opätovnej medzinárodnej izolácie, mohli zneistiť a spochybníť príliv zahraničných investícií a vrhnúť Slovensko späť do mečiarovskej éry. V tomto zmysle je však nečakané víťazstvo I. Gašparoviča v prezidentských voľbách oným povestným menším zlom. Časom sa však ukázalo, že naivita typu F. Mikloška a M. Bútoru mala na vývoj ďalekosiahle následky: prezident Gašparovič bez váhania poveril vífaza volieb Roberta Fica zostavením vlády, ktorá potom narobila Slovensku veľa problémov. Noblesný protikandidát, skutočný diplomat a osobnosť medzinárodného formátu Eduard Kukan zostal predo dvermi prezidentského paláca; možno si len domýšľať, ako by sa vyvíjala vnútropolitická situácia a od nej odvodená zahraničnopolitická, keby sa on stal prezidentom. Verejnosť by určite bola ušetrená mnohých trapasov a možno aj populistickej politiky.

(Aj keď sa Ivan Gašparovič stal prezidentom Slovenskej republiky, jeho bývalé HZDS nevynechalo jedínú príležitosť, aby ho priamo či nepriamo kritizovalo, aby ho viac-menej spochybnilo a upozorňovalo verejnosť, že to nie je ten pravý prezident. Nemá zmysel sa zaoberať výpadmi proti I. Gašparovičovi, stačí pripomenúť, že člen HZDS Ján

31. KAPITOLA 559

Návšteva Moskvy v zložitej situácii Ruskej federácie • Chorý Jeľcin našu delegáciu neprijal • Načo je NATO? • Ako prebieha v Rusku privatizácia? • Večera so Žirinovským • Fascinujúca návšteva Kremľa • Vosková figurína V. I. Lenina v mauzóleu • Prechádzka po nočnom Arbate • Patriarcha Alexej II.

32. KAPITOLA 571

Začiatok konca: prípad Gaulieder • Schizofrénia hovorcovi • Kto traumatizuje spoločnosť? • Diplomati sú znepokojení prípadom Gaulieder • Konšpirácia pred vystúpením Michala Kováča v parlamente? • Odvážny prejav prezidenta Kováča • Arogancia moci je na vrchole

33. KAPITOLA 582

Deficit demokracie a občianskej statočnosti • Posledné dni v parlamente • Gabriela Matznerová: „Som Slováčok, ale viem to vysvetliť.“ • Napätie medzi Slováčkami a Chorvátmi – epizóda horkokrvných fanúšikov • Slovensko nie je pripravené na vstup do únie, je na tom najhoršie • Demokracia žije zo zmien • Rozchod s Ivanom Gašparovičom • Kráľ je nielen nahý, ale aj chorý • Nenávistný útok denníka Slovenská republika • Vznik časopisu EUROREPORT

34. KAPITOLA 590

Aký je politik Robert Fico? Aká je podstata jeho politiky? • Možno si nevšimnúť november 1989? • Panoptikum zabudnutých politikov • Slovensko je opäť kritizované • Sponzori politických strán: vred na tele spoločnosti • Ficova chyba pri zostavovaní koalície – Mečiar ani Slotka do vlády nepatria • Tlaky finančných skupín na politiku • Nová tvár Roberta Fica – nádej nikdy nezomiera

Záver 598

O autorovi 600
